

Научові перспективи
Видавнича група

MODERNÍ ASPEKTY VĚDY

*v rámci publikační skupiny
Scientific Publishing Group*

*Svazek XXXV mezinárodní
kolektivní monografie*

*Česká republika
2023*

Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. (Česká republika)
Středoevropský vzdělávací institut (Bratislava, Slovensko)
Národní institut pro ekonomický výzkum (Batumi, Gruzie)
Al-Farabi Kazakh National University (Kazachstán)
Institut filozofie a sociologie Ázerbájdžánu Národní akademie věd (Baku, Ázerbájdžán)
Institut vzdělávání Ázerbájdžánské republiky (Baku, Ázerbájdžán)
Batumi School of Navigation (Batumi, Gruzie)
Regionální akademie managementu (Kazachstán)
Veřejná vědecká organizace „Celokrajinské shromáždění lékařů ve veřejné správě“ (Kyjev, Ukrajina)
Nevládní organizace „Sdružení vědců Ukrajiny“ (Kyjev, Ukrajina)
Univerzita nových technologií (Kyjev, Ukrajina)

v rámci publikační skupiny Publishing Group „Vědecká perspektiva“

MODERNÍ ASPEKTY VĚDY

Svazek XXXV mezinárodní kolektivní monografie

Česká republika
2023

International Economic Institute s.r.o. (Czech Republic)
Central European Education Institute (Bratislava, Slovakia)
National Institute for Economic Research (Batumi, Georgia)
Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)
Institute of Philosophy and Sociology of Azerbaijan National Academy of Sciences (Baku, Azerbaijan)
Institute of Education of the Republic of Azerbaijan (Baku, Azerbaijan)
Batumi Navigation Teaching University (Batumi, Georgia)
Regional Academy of Management (Kazakhstan)
Public Scientific Organization "Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public Administration" (Kyiv, Ukraine)
Public Organization Organization "Association of Scientists of Ukraine" (Kyiv, Ukraine)
University of New Technologies (Kyiv, Ukraine)

within the Publishing Group "Scientific Perspectives"

MODERN ASPECTS OF SCIENCE

35- th volume of the international collective monograph

Czech Republic
2023

<https://doi.org/10.52958/35-2023>

UDC 001.32: 1/3] (477) (02)

C91

Vydavatel:

Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.
se sídlem V Lázních 688, Jesenice 252 42
IČO 03562671 Česká republika
Zveřejněno rozhodnutím akademické rady

Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. (Zápis č. 58/2023 ze dne 8. září 2023)

Monografie jsou indexovány v mezinárodním vyhledávací
Google Scholar

Recenzenti:

- Karel Nedbálek** - doktor práv, profesor v oboru právo (Zlín, Česká republika)
Markéta Pavlova - ředitel, Mezinárodní Ekonomický Institut (Praha, Česká republika)
Humeir Huseyn Akhmedov - doctor of pedagogical sciences, professor (Baku, Azerbaijan);
Iryna Zhukova - kandidátka na vědu ve veřejné správě, docentka (Kyjev, Ukrajina)
Yevhen Romanenko - doktor věd ve veřejné správě, profesor, ctěný právník Ukrajiny (Kyjev, Ukrajina)
Oleksandr Datsiy - doktor ekonomie, profesor, čestný pracovník školství na Ukrajině (Kyjev, Ukrajina)
Jurij Kijkov - doktor informatiky, dr.h.c. v oblasti rozvoje vzdělávání (Teplice, Česká republika)
Vladimír Bačišin - docent ekonomie (Bratislava, Slovensko)
Peter Ošváth - docent práva (Bratislava, Slovensko)
Oleksandr Nepomnyashy - doktor věd ve veřejné správě, kandidát ekonomických věd, profesor, řádný člen
Vysoké školy stavební Ukrajiny (Kyjev, Ukrajina)
Dina Dashevská - geolog, geochemik Praha, Česká republika (Jeruzalém, Izrael)

Tým autorů

C91 Moderní aspekty vědy: XXXV. Díl mezinárodní kolektivní monografie /
Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický
Institut s.r.o., 2023. str. 245

Svazek XXXV mezinárodní kolektivní monografie obsahuje publikace o: utváření a rozvoji teorie a historie veřejné správy; formování regionální správy a místní samosprávy; provádění ústavního a mezinárodního práva; finance, bankovníctví a pojišťovnictví; duševní rozvoj osobnosti; rysy lexikálních výrazových prostředků imperativní sémantiky atd.

Materiály jsou předkládány v autorském vydání. Autoři odpovídají za obsah a pravopis materiálů.

© Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2023
© Publishing Group „Vědecká perspektiva“, 2023
© autoři článků, 2023

§2.2 ПІДГОТОВКА ТА ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ЛІКАРЯ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД В ОСВІТІ (Лазуренко О.О., Національний медичний університет імені О.О. Богомольця)

Вступ. Докорінні трансформаційні зміни модернізації медичної освіти в Україні висувають на чільне місце проблеми підготовки та професійного становлення лікаря. Важливим чинником модернізації освітніх процесів є їх психологічне забезпечення та психологічний супровід. Процес професійного становлення особистості лікаря є одним з найвідповідальніших, відтак, вища медична школа в процесі професійної підготовки має сформувати особистість професіонала, здатного до ефективної професійної діяльності в сучасних умовах. Проте, сучасному стану підготовки лікарів, на жаль, бракує психологічного забезпечення у формуванні майбутнього фахівця. В той же час, теоретично сформульовані умови процесу професійної підготовки у вищій медичній школі часто не співпадають з самим процесом, тому констатується низький рівень професійної свідомості, через що виникають перешкоди в досягненні статусу особистісної і професійної ідентичності, а також в успішній соціалізації особистості (Н. Носова, Т. Ткачук, Т. Щербан та ін.). Проблеми становлення особистості цікавили багатьох дослідників та науковців. Зокрема, у науковій літературі знаходимо питання розвитку і формування у майбутніх фахівців готовності до професійної діяльності (Н. Сміла, Т. Яценко та ін.), професійної адаптації та внутрішньої мотивації, що спонукають до діяльності (Г. Костюк, С. Максименко, Т. Титаренко та ін.), психологічних механізмів ідентифікації особистості (Е. Еріксон, В. Злишков та ін.), значення кризи професійного самовизначення

та ідентичності в становленні особистості (Ж. Вірна, А. Могилевський та ін.), вплив індивідуальних здібностей особистості на професійне самовизначення і становлення (Є. Климов та ін.). Поряд із цим психологічні особливості та умови професійного становлення лікарів потребують детального вивчення, зокрема, в рамках компетентнісного підходу в освіті, отже, ми спрямували дослідження саме на аналізі особливостей використання компетентнісного підходу у навчальному процесі та визначенні психологічних особливостей особистісного і професійного становлення лікаря з метою поліпшення умов його становлення на різних етапах професійної підготовки.

Мета дослідження: виявити та обґрунтувати психологічні особливості професійного становлення лікаря на етапі додипломної та післядипломної підготовки з урахуванням компетентнісного підходу в освіті. Для досягнення поставленої мети та завдань було використано теоретичні методи наукових досліджень: вивчення, аналіз, порівняння та узагальнення науково-методичної, психолого-педагогічної літератури, державних стандартів освіти.

Виклад основного матеріалу. Результатом освіти є набуття певних компетенцій, які дозволяють фахівцю реалізуватись в обраній спеціальності. Особливо це стосується професійної діяльності у галузі медицини. Відтак, найвищим результатом професійного становлення лікаря є його професіоналізм, що виявляється в абсолютній психологічній готовності до ефективного виконання своїх обов'язків. Професійне становлення особистості лікаря, з нашої точки зору, тривалий процес, який передбачає формування професійно важливих компетенцій, індивідуальних властивостей та способів виконання професійних обов'язків у процесі професійного

самоздійснення в умовах професійної освіти та діяльності. Це продуктивний процес розвитку і саморозвитку особистості, засвоєння і самопроєктування професійно орієнтованих видів діяльності, визначення свого місця у світі професій, реалізація себе у професії і самоактуалізація свого потенціалу для досягнення вершин професіоналізму у певній галузі [1; 2; 8; 9]. Продуктивність процесу психологічного становлення особистості лікаря залежить від гармонійної інтеграції психологічних особливостей його особистісного і професійного становлення. Кожний етап професійного становлення характеризується своєрідним співставленням особистісних та професійних особливостей [3], що виявляються у процесі професійної діяльності, яка, в свою чергу, вимагає сформованої професійної компетентності лікаря.

Професійна підготовка лікарів на сьогодні неможлива без урахування основних положень компетентнісного підходу [6; 7], адже поєднання теоретичних знань та практичних вмій забезпечує багатоступеневу систему якості засвоєння знань і вмій та сприяє формуванню професійної компетентності, що є однією з важливих і необхідних умов підготовки кваліфікованого фахівця-лікаря. Так, у Національному медичному університету імені О.О. Богомольця, Master program “Medicine” становить 360 кредитів (90 кредитів (25%) – вибіркова складова та обов’язкова складова 270 кредитів ЄКТС (75%), у тому числі 28,52% спрямовано на забезпечення загальних компетентностей та 71,48% спеціальних (фахових) компетентностей). Найбільшу кількість кредитів (194 кредити ЄКТС) передбачено для професійної підготовки, під час якої на клінічних дисциплінах у структуровано-логічній послідовності проходить вивчення основних фахових компетенцій.

Наприклад, базові медичні навички опановуються під час вивчення пропедевтичних дисциплін терапевтичного, хірургічного та педіатричного спрямування, продовження засвоєння яких та опанування всіма передбаченими фаховими компетенціями продовжується на більшості дисциплін блоку професійної підготовки. Вивчення невідкладних станів та опанування методами їх діагностики та лікування здійснюється не лише під час більшості клінічних дисциплін, а й виокремлені в два обов'язкові освітні компоненти («Анестезіологія та інтенсивна терапія» та «Екстрена та невідкладна медична допомога»). Master program “Medicine” також містить освітній компонент, який дозволяє опанувати клінічні компетенції з полегшення страждань та покращення якості життя у невиліковних хворих («Паліативна та хоспісна медицина», в тому числі виробнича лікарська практика з надання паліативної та хоспісної допомоги). Значна увага приділяється також профілактиці захворювань та вивченню впливу проблем здоров'я на пацієнта та його родину («Гігієна та екологія», «Соціальна медицина», «Громадське здоров'я», «Гігієнічна профілактика захворювань», «Організація охорони здоров'я»). Обсяг виробничих практик становить 30 кредитів та включає в себе основні напрямки медицини (внутрішня медицина, хірургія, дитячі хвороби, акушерство та гінекологія, паліативна та хоспісна допомога). Усі виробничі практики проходять в умовах відповідних відділень лікарень та медичних центрів, а також передбачають сучасні симуляційні методи навчання. Також в Master program “Medicine” включено обов'язковий компонент «Підготовка офіцерів запасу» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» зі спеціальності 222 «Медицина», який включає в себе вивчення військової гігієни, основ організації медичного

забезпечення населення і військ, домедичну допомогу в екстремальних ситуаціях, воєнно-польову хірургію та терапію, військову епідеміологію. Індивідуальна освітня траєкторія здобувачів освіти забезпечується через такі процедури, як інформування щодо переліку запропонованих вибіркового навчальних дисциплін; самостійне обрання вибіркового дисциплін із переліку дисциплін вільного вибору за навчальним планом та загально-університетського переліку вибіркового дисциплін; створення індивідуального начального плану студента; отримання права на академічну відпустку та академічну мобільність. Для досягнення програмних результатів навчання використовуються: лекції, практичні, семінарські заняття, консультації, самостійна робота студента, практична підготовка (навчальні практики та практичні заняття), науково-дослідна робота студента. Формуванню компетентностей сприяє і використання методів організації, здійснення, стимулювання, мотивації та контролю за ефективністю освітньо-пізнавальної діяльності; бінарних, інтегрованих, індивідуально-орієнтованих, тренінгових та інформаційно-комунікаційних технологій. Практична підготовка передбачає практичні заняття та проходження виробничих практик. Вивчення клінічних дисциплін відбувається на клінічних базах відповідних кафедр, де проходить засвоєння фахових компетентностей з застосуванням сучасних симуляційних методів навчання та безпосередньо у ліжка хворого. Також в Університеті створено «Навчально-науковий центр медичних симуляцій Національного медичного університету імені О. О. Богомольця», в якому студенти мають можливість відпрацьовувати свої клінічні компетенції, готуватися до Об'єктивних Структурованих Клінічних Іспитів (ОСКІ), які є складовою атестації випускників ЄДКІ. Під час проведення практичних

і лабораторних занять здобувачі вищої освіти систематизують знання, оволодівають уміннями й навичками їх використання у професійних ситуаціях, вчать приймати самостійні рішення для розв'язання професійних завдань тощо. Крім того, виділено 30 кредитів ЄКТС для виробничої практики, де відбувається набуття спеціальних (фахових) компетентностей, реалізація програмних результатів навчання, засвоєння і вдосконалення спеціальних знань та практичного досвіду для здобуття необхідних умінь і навичок профілактики, діагностики та лікування захворювань, пов'язаних із порушенням здоров'я людини. Передбачено проходження практики з другого по шостий курси: «Догляд за хворими (практика)», «Сестринська практика, базові медичні навички», «Виробнича лікарська практика (професійне навчання)», «Виробнича лікарська практика в амбулаторії загальної практики – сімейної медицини та в амбулаторних умовах консультативно-діагностичного центру», «Виробнича лікарська практика з надання паліативної та хоспісної допомоги». Базами практики є понад 40 закладів охорони здоров'я, що засновані на комунальній власності територіальної громади м. Києва. Також передбачено вивчення соціальних навичок (soft skills) «Пропедевтика внутрішньої медицини», що дозволяє студентам оволодіти такими навичками, як знання та розуміння предметної галузі та розуміння професії. Планується створення Симуляційного центру, який охопить додипломний та післядипломний рівні та дозволить відпрацьовувати клінічні навички впродовж всього періоду навчання. Симуляції будуть представлені наступні напрямки: внутрішні хвороби, педіатрія, акушерство та гінекологія, хірургія та невідкладні стани, для чого на всіх клінічних дисциплінах планується виділити від 20% академічних годин

для роботи студента в симуляційних класах. Відповідно розробляється перелік *clinical skills*, оволодіння якими буде обов'язково перевірятись в умовах Симуляційного центру.

Для реалізації галузевих стандартів вищої освіти (ОПП та ОКХ), формування та вдосконалення професійної психологічної компетентності фахівців медичної галузі на етапах додипломної та післядипломної освіти нами були розроблені плани та програми курсу «Психологія діяльності медичного працівника» та циклу тематичного удосконалення «Психологічна компетентність як складова професійної діяльності», які успішно впроваджуються в практику професійного розвитку лікарів у Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця. Здійснений у попередніх наших дослідженнях [3; 4; 10] аналіз концепцій та моделей професійно-особистісного розвитку та становлення фахівців на етапі фахової підготовки, дозволив втілити їх, зокрема, у робочу навчальну програму дисципліни «Психологія діяльності медичного працівника», яка побудована на сучасній методології організації навчального процесу із застосуванням компетентнісного підходу в освіті. Предметом її вивчення є організаційно-методичні аспекти та психологічні засади професійної діяльності лікаря, медичного психолога, а також основні етапи професіогенезу та саморегуляції професійного самоздійснення особистості фахівця [5]. Психологія професійної діяльності лікаря – це сучасна дисципліна для студентів-медиків, яка відіграє важливу роль у розвитку у студентів початкових навичок рефлексії власної майбутньої діяльності, сприяє розвитку професійної ідентичності, професійних якостей та психологічних компетенцій лікаря, медичного психолога, становленню образу ефективного професійного майбутнього, актуалізації професійних та особистих ресурсів, побудові

адекватного професійного образу «Я». Важливим компонентом реалізації компетентнісного підходу в організації навчального процесу було створення універсальних методичних матеріалів для викладачів та студентів та засобів контролю за компетентнісними рівнями засвоєних теоретичних знань та практичних навичок. Для підвищення мотиваційної складової до вивчення дисципліни, використовується індивідуальна робота студентів. Нами було також проведено апробацію створеного навчально-методичного забезпечення та засобів контролю за набутими теоретичними знаннями та практичними навичками.

До основних умов формування і розвитку професійної психологічної компетентності лікаря можна віднести не лише спеціальну (базову) професійну підготовку, а й професійний досвід, постійне самовдосконалення, саморегуляцію власного професіогенезу [4; 5]. Так, спеціальна професійна підготовка лікаря здійснюється і в межах навчальних планів і програм Інституту післядипломної освіти. У Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця основним документом, який регламентує систему безперервного професійного розвитку науково-педагогічних працівників, є «Положення про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників у Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця», затвердженого Вченою радою Університету. Положенням передбачено, що метою підвищення кваліфікації та стажування в межах безперервного професійного розвитку є вдосконалення професійної підготовки науково-педагогічних працівників шляхом поглиблення та розширення їх професійних знань, умінь і навичок, набуття досвіду виконання додаткових завдань та обов'язків. Основними завданнями підвищення

кваліфікації та стажування науково-педагогічних працівників є удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань з урахуванням вимог відповідного професійного стандарту, набуття фахівцем досвіду виконання додаткових завдань та обов'язків у межах спеціальності та/або професії, та/або займаної посади, формування та розвитку фахових компетентностей тощо. Підвищення кваліфікації працівників Університету здійснюються за різними видами (навчання за освітньою програмою, стажування, участь у сертифікаційних програмах, тренінгах, семінарах, семінарах-практикумах, семінарах-нарадах, семінарах-тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо) та в різних формах (інституційна, дуальна, на робочому місці, тощо). Вид підвищення кваліфікації працівник обирає самостійно з урахуванням власної професійної підготовки та потреб кафедри. З метою підвищення рівня професійної компетентності та здійснення інформаційно-методичного супроводу освітнього процесу, забезпечення підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників в НМУ імені О.О. Богомольця створено та успішно функціонує навчально-науковий центр неперервної професійної освіти, завдяки якому здійснюється організація та координація підвищення кваліфікації та реалізуються різні освітні програми щодо розвитку загальних і професійних компетентностей працівників з науково-практичних, клінічних, педагогічних, психологічних питань, зокрема «Психологічна компетентність як складова професійної діяльності лікаря» та інші. Так, у програмі розробленого циклу «Психологічна компетентність як складова професійної діяльності» з метою удосконалення системи підготовки лікарів та викладачів вищих закладів медичної освіти та актуалізації професійних та особистісних

ресурсів, формування систематизованих уявлень про психологічні особливості професіогенезу лікаря та сприяння розвитку його професійних компетенцій, висвітлено сучасний підхід щодо особистісно-професійного становлення фахівця медичної галузі. Важливим є змістове наповнення практичних занять, дидактичний комплекс інформаційного забезпечення вивчення дисципліни, завдань для оцінювання навчальних досягнень слухачів, розроблені чіткі критерії оцінювання результатів самостійної роботи. Програмою передбачено використання на заняттях різних методів організації навчальної діяльності: дискусії, захист проєктів, презентації тощо, на яких слухачі мають набути загальних компетенцій, серед яких можна виокремити наступні: здатність обґрунтовувати компетентнісний підхід як парадигму сучасної вищої медичної освіти, визначати методологічну сутність основних понять і категорій компетентнісного підходу; здатність характеризувати компетенції і компетентності як домінантні складові психологічного досвіду фахівця галузі охорони здоров'я; здатність досліджувати джерела і рушійні сили розвитку психологічної компетентності як структурної складової професійної реалізації особистості фахівця тощо.

Висновки. Підсумовуючи, робим висновки, що підготовка та професійне становлення лікаря неможливі без урахування основних положень компетентнісного підходу і вимагає від особистості усвідомлення індивідуально-психологічних особливостей, професійно важливих якостей та ототожнення себе із професією, адже професійний контекст формує підґрунтя для реалізації особистісних психологічних тенденцій становлення особистості фахівця. Важливими пріоритетами в післядипломній освіті мають стати запровадження прогресуючого навчання в інтернатурі за

індивідуальною траєкторією оволодіння практичними навичками для самостійної роботи лікарем; запровадження портфоліо практичних навичок лікарів-інтернів; широке використання симуляційного навчання в практичній підготовці лікарів; розширення переліку циклів вторинної спеціалізації для лікарів. Щодо пріоритетів у безперервному професійному розвитку медичних працівників виділяємо застосування штучного інтелекту в освітньому процесі; підвищення професійної компетентності фахівців в питаннях комунікативної взаємодії, в запровадженні проблемно-орієнтовного навчання, у встановленні зворотного зв'язку між учасниками освітнього процесу; розробку спеціального менторського курсу з підготовки керівників лікарів-інтернів на базах стажування; запровадження нових видів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників в сфері охорони здоров'я, зокрема групи рівних. Таким чином, для удосконалення системи безперервного професійного розвитку, на етапах додипломної та післядипломної підготовки, а, відтак, професійного становлення лікарів, доречно, на наше глибоке переконання, в найкоротші терміни сформувавши психологічні заходи, спрямовані на розвиток самосвідомості, рефлексії, саморегуляції професіогенезу, а також професійні стандарти післядипломної освіти з урахуванням сучасних тенденцій європейського розвитку і пріоритетів в післядипломній освіті та в безперервному професійному розвитку фахівців в системі медичної освіти.

Список використаних джерел:

1. Гордієнко В. І. Розвиток особистості в процесі професіоналізації: професіогенез особистості. Психологія праці та професійної підготовки особистості: навч. посібник / за ред. П. С. Перепелиці, В. В. Рибалки. Хмельницький, 2001. С. 48–67.

2. Задорожна О. М. Готовність до свідомого професійного вибору як соціально-психологічної проблеми. Психологічні перспективи, 2013. Вип. 21. С. 58-70.

3. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: Монографія. Київ, 2012. 200 с.

4. Лазуренко О. О. Проблема особистісно-професійного становлення майбутнього лікаря та шляхи її вирішення у практиці вищої медичної школи. Психологічний часопис. 2018. №4 (14) С. 2-18.

5. Лазуренко О.О. Проблема саморегуляції та професійного самоздійснення особистості фахівця. Теорія і практика сучасної психології. 2018. №3. С.34-39.

6. Лазуренко О. О. Психологічні особливості формування емоційної компетентності майбутнього лікаря: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ, 2017. 270 с.

7. Лазуренко О. О. Тенденції модернізації професійно-психологічної підготовки лікарів: компетентнісний підхід. Психологічний часопис. 2018. №1 (11) . С. 87-100.

8. Лазуренко О. О., Сміла Н. В. Психологічна готовність майбутнього лікаря до професійної діяльності: навчально-методичний посібник. Київ, 2018. 111 с.

9. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості. Київ, 2006. 240 с.

10. Мельник А. Деякі питання професійної підготовки фахівців медичного профілю у контексті сучасних інтеграційних процесів. Вісник Львівського університету. Серія «Педагогіка». 2010. Вип. 26. С. 34-40.

